

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Gezinsdynamiek, ouderlijk opleidingsniveau en schoolniveau van vijftienjarigen

Westerman, S.; van Gaalen, R.

Publication date

2015

Document Version

Final published version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Westerman, S., & van Gaalen, R. (2015). *Gezinsdynamiek, ouderlijk opleidingsniveau en schoolniveau van vijftienjarigen*. (Bevolkingstrends; No. 15). CBS.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Centraal Bureau
voor de Statistiek

Bevolkingstrends

Gezinsdynamiek, ouderlijk opleidingsniveau en schoolniveau van vijftienjarigen

2015 | 15

**Sue Westerman
Ruben van Gaalen**

Het schoolniveau van 15-jarige kinderen is lager wanneer ze opgroeiden in een gezin waar niet beide ouders deel van uitmaakten. Dit verband is sterker wanneer de scheiding of het overlijden van een ouder op jongere leeftijd van het kind plaatsvindt. Kinderen die een ouder verliezen door overlijden volgen gemiddeld een iets lager schoolniveau dan kinderen van gescheiden ouders. Als ze hun hele leven al in een eenoudergezin woonden volgen ze gemiddeld het laagste schoolniveau. Ook blijkt dat kinderen in een niet-intacte gezinssituatie die daarna meer veranderingen meemaakten nog slechter presteren. Kinderen van hoogopgeleiden volgen iets vaker vmbo-bb/kb in plaats van vmbo-gl/tl als beide ouders niet bij elkaar wonen. De kans dat vijftienjarigen vwo en geen havo volgen hangt minder samen met de gezinssituatie als de ouders hoogopgeleid zijn.

1. Inleiding

Kinderen die opgroeien in een gezin waarin als gevolg van scheiding of overlijden de ouders niet gezamenlijk de zorg voor de kinderen op zich (kunnen) nemen, presteren minder goed in het onderwijs dan kinderen die met hun beide biologische ouders opgroeien (Fischer, 2004; Amato, 2010). Ook het opleidingsniveau van ouders is cruciaal voor het schoolsucces van kinderen (Kloosterman, 2010; Van Gaalen et al., 2014). Verder vinden procentueel meer (echt)scheidingen plaats onder laagopgeleiden dan onder hoogopgeleiden met kleine kinderen (De Graaf, 2011). Met Britse data is aangetoond dat vooral kinderen van laagopgeleiden relatief veel stress van de scheiding ervaren (Mandemakers en Kalmijn, 2014). Betekent dit dat een scheiding extra nadelig is voor het schoolniveau van kinderen van laagopgeleide ouders?

Om dit te onderzoeken wordt de dynamiek van de ouderlijke structuur gedurende de eerste vijftien jaar van het leven van kinderen die in 1995 geboren zijn in Nederland nader geanalyseerd. Er wordt nagegaan welke gebeurtenis(sen) geleid hebben tot een niet-intacte gezinssituatie, op welk moment deze gebeurtenissen plaatsvonden en in hoeverre de veranderingen in de gezinssituatie van invloed zijn op het schoolsucces van kinderen. Er wordt beargumenteerd waarom opgroeien in een niet-intacte situatie wel eens dubbel nadelig zou kunnen zijn voor kinderen van laagopgeleide ouders. Ook is nog niet eerder gekeken naar de groeiende groep kinderen die nooit bij beide biologische ouders leefde, maar altijd in een eenoudergezin woonde.

1.1 Overdracht van hulpbronnen van ouders op kinderen

Kinderen van ouders met veel culturele en financiële hulpbronnen hebben gemiddeld meer succes op school en op de arbeidsmarkt dan kinderen van minder bedeelde ouders. Dit hangt samen met het feit dat naast materiele zaken (geld, spullen) ook normen, waarden, gevoelens en gedragingen van ouder op kind worden overgedragen (Liefbroer en Dykstra, 2007). Ten eerste hebben specifieke relevante talenten zoals intelligentie en gezondheid een sterke genetische component. Ten tweede zien kinderen hun ouders vaak als rolmodel en doen ze hun ouders bewust of onbewust na. Kinderen kiezen nogal eens dezelfde

studierichting en hetzelfde beroep als hun ouders (Traag en Siermann, 2011). Ouders kunnen het gedrag van hun kinderen ook actief bijsturen door toezicht, belonen en corrigeren, zodat kinderen zich gedragsnormen en -waarden van hun ouders toe-eigenen. Als laatste worden sociale, culturele en financiële hulpbronnen direct op kinderen overgedragen zodat deze zich kunnen ontwikkelen. Leesgedrag van ouders, gezamenlijk museumbezoek en verre vakanties, en discussies over politiek en filosofie bij het avondeten verrijken het leven van kinderen. Als een kind minder goed presteert op school kunnen ouders met voldoende financiële en culturele hulpbronnen hem of haar praktisch bijstaan of bijles betalen (Brinkgreve en Van Stolk, 1997).

1.2 Laagopgeleid en gescheiden: een dubbel nadeel voor kinderen?

Bovengenoemde overdrachtsprocessen verlopen het best als beide ouders met het opgroeiende kind in huis wonen en er geen grote conflicten of spanningen in het gezin zijn. Overlijden of scheiding betekent meestal verlies van ouderlijke hulpbronnen, vooral als een ouder overlijdt. Het besteedbare inkomen van het huishouden waarin het kind verblijft na scheiding of overlijden van een van beide ouders vermindert meestal. Studies hebben aangetoond dat een hoger inkomen een bufferwerking heeft op de negatieve gevolgen van een scheiding. Als de ouder bij wie het kind woont een hoog inkomen heeft, zijn de negatieve effecten van de scheiding minder groot. Heeft de vertrekkende ouder een hoger inkomen, dan zijn de gevolgen nadeliger dan wanneer deze een lager inkomen heeft (Amato, 2010)

Scheiding of overlijden kunnen veel onrust en conflicten geven, en gevoelens van verlies. Ruziënde ouders, een verhuizing, verandering van school, wellicht een nieuwe opvoeder in huis; het brengt veel stress met zich mee. Stress heeft een negatieve invloed op het welbevinden van kinderen, en beïnvloedt de schoolprestaties. Bosman (1993) toonde aan dat jongeren die in een éénoudergezin opgroeiden en daardoor minder ouderlijke hulpbronnen tot hun beschikking hadden vaker overstapten naar een lager schooltype dan andere jongeren. Kinderen van gescheiden ouders krijgen later vaker relatieproblemen (Amato en Keith, 1991) en scheiden zelf ook vaker (Steenhof en Prins, 2005). Verder komt criminaliteit vaker voor onder kinderen uit gebroken gezinnen (Besjes en Van Gaalen, 2008).

Het opleidingsniveau van de ouders geldt als indicator voor cultureel kapitaal en voorspeller voor financieel kapitaal van ouders die beiden bijdragen aan het schoolsucces van kinderen. Opleidingsniveau mitigeert ook de effecten van het verlies van de wegvallende ouder en van hulpbronnen. Hoogopgeleide ouders zijn gemiddeld ouder dan laagopgeleiden, zijn ervarener, hebben een hoger inkomen en weten daardoor de stress van een scheiding voor de kinderen beter te beperken. Wanneer ouders hoger zijn opgeleid zijn ze zich meer bewust van de negatieve implicaties die een scheiding kan hebben voor kinderen. Zij zijn ook in staat daar adequater op te reageren. Hoger opgeleide ouders ervaren zelf minder stress van een scheiding, en kunnen daardoor meer positieve aandacht aan hun kinderen geven. Omdat ouders met een hogere opleiding vaker een goed verdienende baan hebben, is de kans groter dat de lasten van het ouderlijk huis ook na de scheiding gedragen kunnen worden, waardoor kinderen niet hoeven te verhuizen, naar dezelfde school kunnen gaan en dezelfde vrienden kunnen behouden.

1.3 Speelt de timing van de scheiding en de turbulentie daarna een rol?

Als we naar de schoolcarrière kijken is het van belang op welke leeftijd van het kind de scheiding plaatsvond. Als het kind de scheiding relatief jong meemaakte is het verlies minder bewust en zijn de negatieve gevolgen mogelijk beperkt (Fischer, 2004). Uit Amerikaans onderzoek blijkt verder dat vooral belang is dat de leefsituatie tijdens de jeugdfase stabiel is na een echtscheiding (Sun & Li, 2011). We houden in het vervolg van ons onderzoek niet alleen rekening met het feit of kinderen in een intact gezin leven, maar ook op welke leeftijd de gezinssituatie veranderde door scheiding of overlijden en hoeveel veranderingen er in de ouderlijke structuur nog volgden. Mogelijk gaat de ouder, met wie het kind woont, samenwonen met een nieuwe partner. Deze relatie kan eventueel weer worden verbroken en de nieuwe partner vertrekt dan weer uit het gezinsleven van het kind. Het idee is dat sociale turbulentie, wisselingen in de aanwezigheid van ouders en ouderfiguren binnen het gezin, voor veel kinderen moeilijk te verteren is en mogelijk vertaalt zich dit in slechtere schoolprestaties.

2. Methoden

Er is voor deze analyse gebruik gemaakt van gegevens uit het Stelsel van Sociaal-Statistische Bestanden (SSB) van het CBS. Het SSB is een stelsel van registers en enquêtes die op persoonsniveau aan elkaar zijn gekoppeld (Bakker, Van Rooijen en Van Toor, 2014). De meeste gegevens die zijn gebruikt voor dit onderzoek zijn afkomstig uit de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA), waaraan alle demografische gegevens worden onttrokken. Via de GBA kunnen kinderen aan juridische ouders worden gekoppeld en is ook bekend wat de ouderlijke structuur is.

De selectie die uit het SSB is gemaakt zijn alle kinderen die in 1995 zijn geboren. Dit betreffen 206 414 kinderen. Van ongeveer 4 procent is de vader of moeder onbekend. Deze kinderen zijn buiten de analyse gehouden. Ook de kinderen die bijvoorbeeld als gevolg van emigratie gedurende de periode 1995–2010 niet de gehele tijd aanwezig waren zijn uitgesloten van de analyse, dit is ongeveer 12 procent van de populatie.

In de thuissituatie wordt een onderscheid gemaakt tussen tweeoudergezinnen, ouders die nooit daadwerkelijk bij elkaar waren, en eenoudergezinnen die zijn ontstaan na een scheiding of na overlijden. Het is van belang om hierbij in gedachten te houden dat het gaat om de geregistreerde werkelijkheid en het bij (echt)scheiding onbekend is of er na scheiding sprake is van co-ouderschap. Er wordt van uitgegaan dat het zwaartepunt van de ouderlijke verantwoordelijkheid bij die ouder rust bij wie het kind staat ingeschreven, de vader of de moeder. Van de analyse zijn uitgesloten 4 225 kinderen (2 procent van de totale populatie) van wie de ouders in hun eerste levensjaar niet bij elkaar waren maar daarna, een of meerdere jaren, wel. Deels betreft dit kinderen van wie de ouders ook in de eerste levensjaren al bij elkaar waren maar nog niet formeel geregistreerd waren als partners. Deels betreft het ook kinderen die meerdere gezinssituaties meemaken waaronder in ieder geval een periode dat de ouders bij elkaar zijn. Door deze groep niet mee te nemen kon een zuiverder afbakening worden verkregen van de kinderen die opgroeien in een niet-intacte ouderlijke structuur.

Verdere algemene achtergrondkenmerken die beschikbaar zijn en zijn gebruikt in de analyse zijn geslacht, etniciteit, stedelijkheid, het aantal kinderen in het huishouden en de leeftijd van de moeder bij geboorte eerste kind.

Daarnaast zijn gegevens uit andere bronnen gebruikt, zoals het opleidingsniveau van de ouders en de kinderen. Om de gegevens over het opleidingsniveau van de ouders en de kinderen te kunnen combineren is gebruik gemaakt van een speciaal voor dit doel ontwikkelde intergenerationele wegingsfactor (Van Gaalen et al, 2014). Op 15-jarige leeftijd, om precies te zijn in september van het kalenderjaar dat het kind 16 jaar wordt, onderscheiden we of het kind vmbo basisberoepsgerichte of kaderberoepsgerichte leerweg, vmbo gemengde of theoretische leerweg, de havo of het vwo volgt. Het behaalde opleidingsniveau van de ouders is verdeeld in lager, middelbaar of hoger niveau.

In de analyse is het inkomen bepaald op de leeftijd van 15 jaar. Het inkomen is berekend als het gestandaardiseerde besteedbare inkomen van het huishouden en is verdeeld in inkomenskwintielen inclusief de groep zonder inkomen.

De dynamiek van de ouderlijke structuur wordt beschreven gedurende de periode dat kinderen 0 tot en met 15 jaar oud zijn. Om de samenhang tussen de thuissituatie, het gevolgde schoolniveau en de interactie met het opleidingsniveau van de ouders te kunnen analyseren, is gebruik gemaakt van logistische regressiemodellen. De afhankelijke variabele is het schoolniveau van het kind op 15-jarige leeftijd, de belangrijkste onafhankelijke variabelen zijn de ouderlijke structuur, het inkomen van het huishouden, en de leeftijd van de moeder bij de geboorte van het eerste kind. Als controlevariabelen zijn verder etniciteit, stedelijkheid, geslacht en het aantal kinderen in het huishouden in de analyse meegenomen.

3. Resultaten

3.1 Verdeling van de veranderingen in de ouderlijke structuur

Van de kinderen die in 1995 zijn geboren groeit 28 procent op in een gezin waarin de eigen ouders niet gedurende de eerste vijftien jaar van hun leven beiden aanwezig zijn. De meeste gezinnen – 83 procent vallen uit elkaar door een scheiding, 10 procent na het overlijden van de vader of de moeder (of beiden) en 8 procent van de kinderen groeit op in een gezin waar de ouders nooit beiden aanwezig zijn. Zie tabel 3.1.1.

Als de kinderen 15 jaar zijn is nagegaan welk type onderwijs zij volgen. Figuur 3.1.2 laat zien dat vooral de groep kinderen van wie de ouders nooit bij elkaar waren, er op 15-jarige leeftijd het minst goed voorstaan in hun onderwijsloopbaan. Kinderen van wie de ouders altijd samen de zorg voor de kinderen op zich nemen doen het het best. Deze kinderen volgen vaker havo of vwo en minder vaak vmbo-bb/kb en vmbo-gl/tl dan de kinderen die opgroeien in een gebroken gezin. In vergelijking met de kinderen van wie de ouders nooit bij elkaar waren is in een intact gezin het aandeel kinderen in het vwo twee keer zo hoog, het aandeel kinderen in vmbo-bb/kb is vergelijkbaar en het aandeel in vmbo-gl/tl is twee keer zo laag. Het

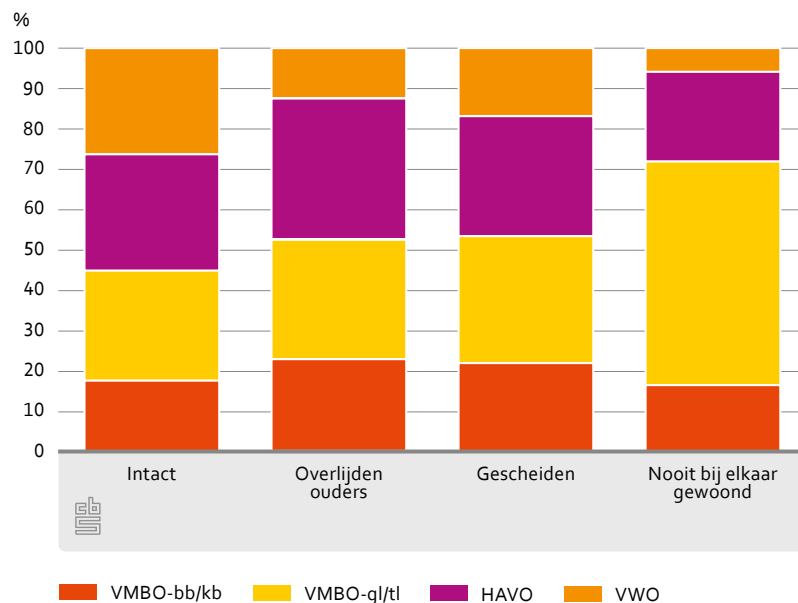
3.1.1 Verdeling over de veranderingen in de ouderlijke structuur die kinderen geboren in 1995 meemaken gedurende de eerste 15 levensjaren

	x 1 000	%
Ouderlijke structuur		
Intact	127,7	72
Niet intact	45,4	28
Totaal	173,1	100
Niet intacte ouderlijke structuur		
Scheiding	37,8	83
Overlijden	4,5	10
Nooit bij elkaar	3,5	8
Totaal	45,4	100

Bron: CBS.

maakt weinig verschil of kinderen een ouderlijke (echt)scheiding of een sterfgeval meemaken, al volgen kinderen na het overlijden van hun vader of moeder minder vaak vwo.

3.1.2 Verdeling over typen onderwijs op leeftijd van 15 jaar naar soort verandering in ouderlijke structuur

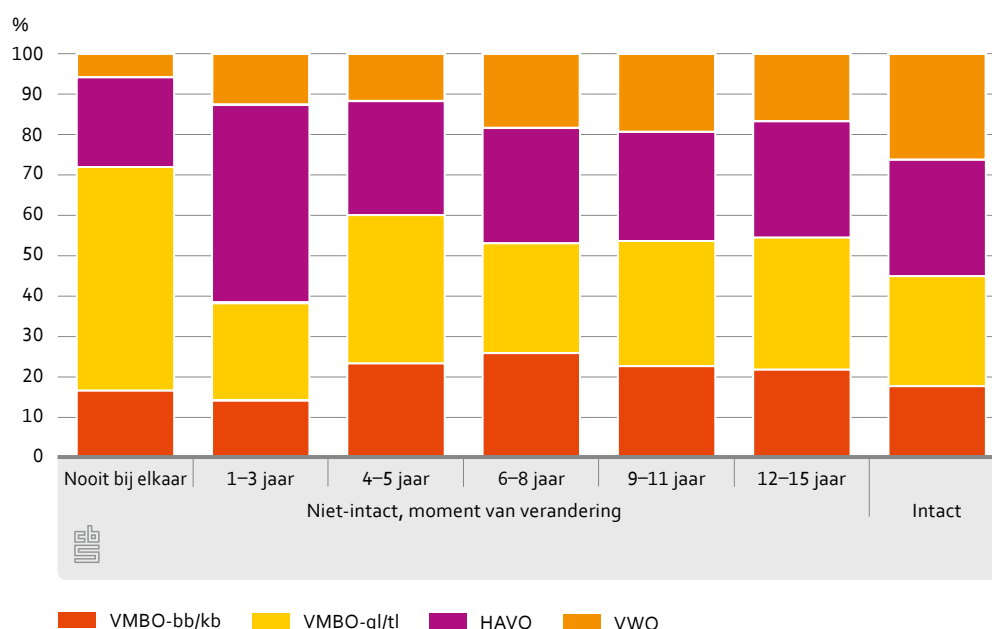

3.2 Moment van de verandering van de ouderlijke structuur

Het moment waarop het tweoudergezin uiteenvalt is ook van invloed op de verdeling over de verschillende typen onderwijs van de kinderen. Figuur 3.2.1 laat zien dat als dit optreedt

in de eerste levensjaren ze relatief het minst vaak havo of vwo volgen en het vaakst vmbo-bb/kb of vmbo-gl/tl. Dit negatieve effect neemt af wanneer de verandering later in het leven plaats vindt. Fischer (2004) vond juist een sterker effect als de (echt)scheiding plaatsvond in de leeftijd van 11 tot 15 jaar, ten opzicht van 0 tot 10 jaar. De verklaring was dat vanaf 11 jaar beslissingen worden genomen die bepalend zijn voor de schoolloopbaan. Mogelijk komt dit verschil doordat de afhankelijke variabele bij Fischer het uiteindelijk behaalde opleidingsniveau is en niet het schoolniveau op 15-jarige leeftijd. De gegevens waar Fischer zich op baseert zijn van oudere datum (1998) en bevat retrospectieve informatie over (echt) scheidingen van voor 1998. Het is verder niet uit te sluiten dat het lange termijn effect op het uiteindelijk behaalde diploma voor de kinderen uit onderliggende studie wel negatiever is naarmate de scheiding later in de jeugd plaatsvond.

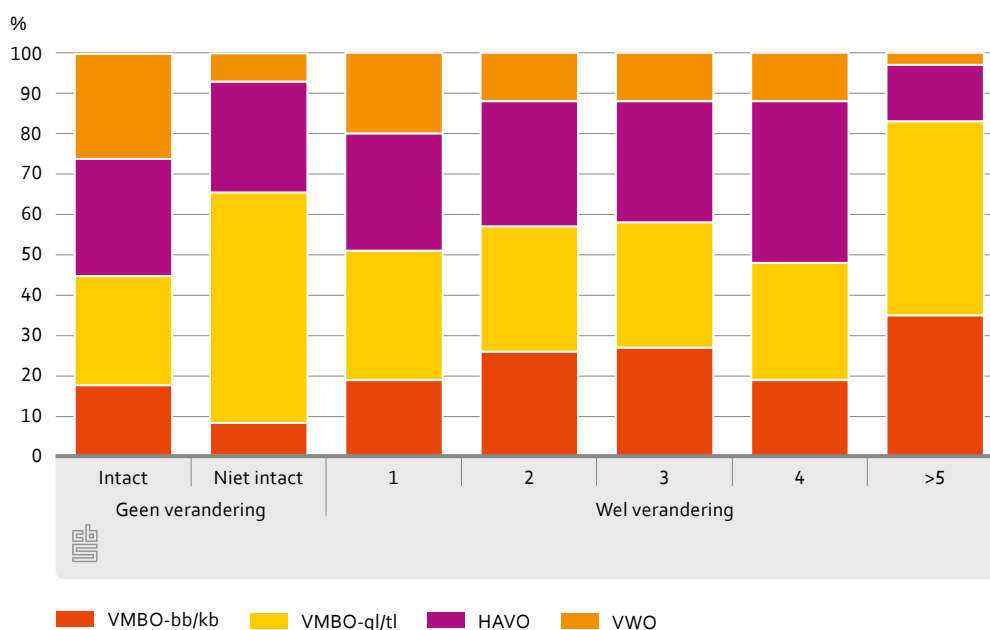
3.2.1 Verdeling over typen onderwijs op leeftijd van 15 jaar naar moment van de verandering in de ouderlijke structuur

3.3 Aantal veranderingen in de ouderlijke structuur

Uit figuur 3.3.1 blijkt heel duidelijk dat wanneer het aantal veranderingen in de ouderlijke structuur toeneemt de negatieve invloed op het schoolsucces van het kind ook toeneemt. Extra veranderingen waar de ouders het kind mee confronteren hangen samen met een minder groot aandeel kinderen in het vwo. Wanneer kinderen vijf of meer veranderingen meemaken is het aandeel havo of vwo bijna vier keer zo laag als voor kinderen die opgroeien in een intact gezin.

3.3.1 Verdeling over typen onderwijs op leeftijd van 15 jaar naar aantal veranderingen in de ouderlijke structuur

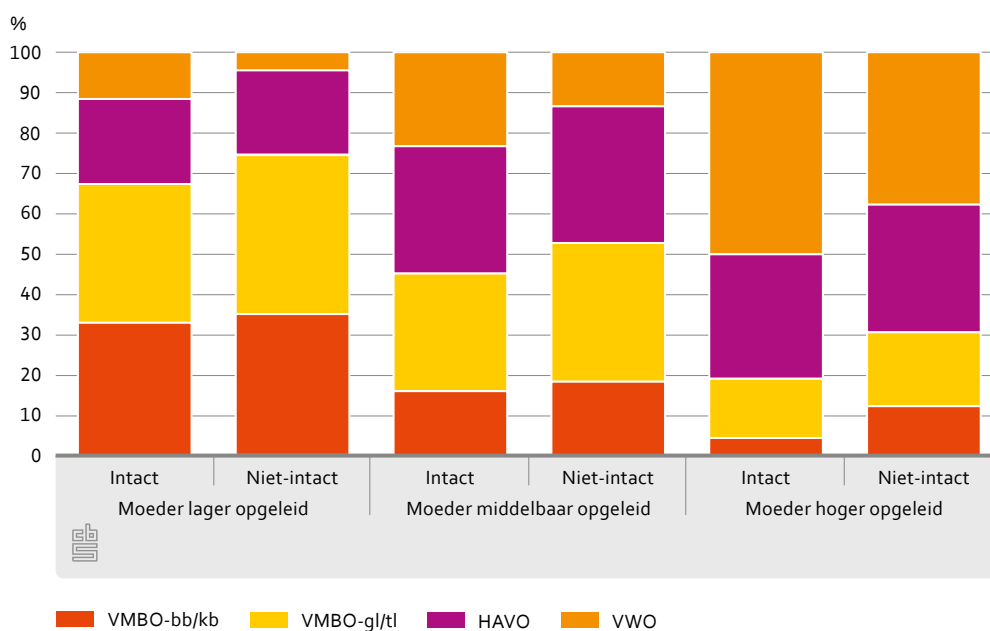
3.4 Invloed opleidingsniveau van de ouders

In deze studie wordt zowel het opleidingsniveau van vaders als van moeders meegenomen in de analyse. Als wordt bekeken of scheiding onder laagopgeleide ouders vaker betekent dat het schoolniveau van de betrokken kinderen lager uitvalt, richten we ons steeds op het opleidingsniveau van de moeder. We namen aan dat de resources van de moeder na een (echt)scheiding van groter belang zijn dan die van de vader, omdat kinderen hun hoofdverblijf nog steeds vaker bij de moeder hebben. Overigens, de resultaten veranderen inhoudelijk niet als we het opleidingsniveau van de vader hadden gekozen.

Het opgroeien in een niet-intact gezin hangt voor kinderen van lager opgeleide én hoger opgeleide ouders samen met een vermindering van het aandeel in het vwo en een vermeerdering van het aandeel kinderen in het vmbo-bb/kb. De relatieve daling van het aandeel dat vwo volgt is echter groter wanneer de ouders lager zijn opgeleid. Het aandeel kinderen daalt van 50 procent naar 37 procent als de ouders hoger zijn opgeleid, als de ouders lager zijn opgeleid halveert het aandeel kinderen in het vwo van 12 procent naar 5 procent. Wat betreft de kans dat een kind in de laagste leerwegen van het vmbo terecht komt is het beeld omgekeerd. Als ouders hoger zijn opgeleid stijgt het aandeel kinderen in het vmbo-bb/kb fors als gevolg van het breken van het gezin, van 5 procent naar 12 procent. Het aandeel kinderen van lager opgeleide ouders in het vmbo is veel hoger, 33 procent, en dit percentage stijgt maar een paar procentpunt in een gebroken gezin.

Dit geeft nog geen eenduidig beeld van de verschillen in effect van scheiding of overlijden tussen laag- en hoogopgeleide ouders. Mogelijk spelen andere factoren ook een rol. In een multivariaat model kunnen verschillende factoren tegelijkertijd worden meegenomen. Ook kan worden berekend wat het betekent of het uitmaakt of een kind in een gebroken gezinssituatie hoog- dan wel laagopgeleide moeder heeft.

3.4.1 Verdeling over typen onderwijs op leeftijd van 15 jaar in een intacte of niet-intacte ouderlijke structuur naar opleidingsniveau van de moeder

3.5 Multivariaat model: veranderingen ouderlijke structuur en opleidingsniveau ouders

De veranderingen in de ouderlijke structuur die kinderen meemaken hangen samen met hun positie in het onderwijssysteem, en dit hangt samen met ouderlijke hulpbronnen. Om meer zicht te krijgen op de onderlinge interactie is een aantal multivariate logistische regressieanalyses uitgevoerd. In tabel 3.5.1 staan in de modellen 3.5.1a tot en met 3.5.1c de resultaten van een logistische regressie met als afhankelijke variabele de kans dat een 15-jarig kind het vwo volgt en als onafhankelijke variabele het soort verandering in de ouderlijke structuur (model a), het moment waarop de verandering plaats vindt (model b) en het aantal veranderingen in de ouderlijke structuur (model c). Er wordt gecontroleerd voor het aantal kinderen in het gezin en de leeftijd van de moeder bij geboorte van het eerste kind omdat deze factoren samen hangen met de beschikbare hulpbronnen van de ouders vóór en na de veranderingen in de thuissituatie. Het opleidingsniveau van de vader en de moeder is ook toegevoegd, want dit zijn belangrijke culturele hulpbronnen. Het gestandaardiseerde inkomen van het huishouden is toegevoegd omdat dit een belangrijke financiële hulpbron is en verder is gecontroleerd voor de achtergrondkenmerken geslacht van het kind, stedelijkheid en herkomst.

In tabel 3.5.2 staan in modellen 3.5.2a, 3.5.2b en 3.5.2c de resultaten van een multinomiale logistische regressieanalyse met als afhankelijke variabele de kans op het hogere onderwijsniveau ten opzichte van de kans op het naastliggende lagere niveau op 15-jarige leeftijd: vmbo-bb/kb, vmbo-gl/tl, havo en vwo. In deze modellen zijn tevens de interactie-effecten van opleidingsniveau van de moeder met wel of niet intacte ouderlijke structuur opgenomen.

In tabel 3.5.3 is de verdeling van het geboortecohort van 1995 na weging over de variabelen die gebruikt zijn in de logistische modellen weergegeven.

Veranderingen ouderlijke structuur

Model 3.5.1a laat zien dat ten opzichte van kinderen die opgroeien in een intact gezin de kans om op 15-jarige leeftijd vwo te volgen het kleinst is wanneer de ouders nooit bij elkaar waren. Dit bevestigt het beeld dat werd beschreven in paragraaf 3.1. Net als in de beschrijvende analyse zien we dat het overlijden van een van de ouders de kans op vwo meer verkleint dan het meemaken van een scheiding.

Uit model 3.5.1b blijkt zoals in paragraaf 3.2 ook werd aangetoond dat na controle voor allerlei relevante achtergrondkenmerken de kans op vwo het geringst is wanneer de verandering vroeg in het leven, dat wil zeggen gedurende de eerste zes jaar van het kind plaatsvindt. Zoals uit paragraaf 3.3 blijkt, maakt het niet veel uit of een kind twee, drie of vier veranderingen meemaakt (model 3.5.1c). In al die gevallen is de kans op vwo vergelijkbaar en minder groot dan wanneer een kind één verandering meemaakt. Wanneer een kind vijf of meer veranderingen meemaakt is de kans op vwo het kleinst.

Opleidingsniveau moeder

Uit modellen 3.5.2a, 3.5.2b en 3.5.2c blijkt dat de kans op een hoger schoolniveau ten opzichte van het naastliggende lagere schoolniveau afneemt wanneer het kind te maken krijgt met (echt)scheiding of overlijden. Dit geldt zowel voor kinderen van lager als van hoger opgeleide ouders. Het maakt echter uit welke schoolniveaus vergeleken worden. Als wordt gekeken naar de kans op vmbo-gl/tl in vergelijking met de kans op vmbo-bb/kb dan is er voor kinderen van lager opgeleide moeders nauwelijks een effect van een verandering (model 3.5.2a). Voor kinderen uit een gezin waarin de moeder hoger is opgeleid halveert de kans om op vmbo-gl/tl in vergelijking met de kans op vmbo-bb/kb terecht te komen.

Als we kijken naar de kans op het hoogste schoolniveau (vwo) ten opzichte van het lagere niveau (havo) is het beeld weer anders (model 3.5.2c). Hier zien we dat door de niet intacte ouderlijke structuur voor zowel hoger als lager opgeleide moeders er een afname is van de kans dat het kind vwo volgt, maar de afname is veel sterker wanneer het kind een lager opgeleide moeder heeft. De relatieve kansverhouding van de netto-effecten daalt van 1 naar 0,4 (60 procent afname) bij lager opgeleide moeders, en van 1,9 naar 1,5 (22 procent afname) bij hoger opgeleide moeders.

Er is geen significant verschil in het negatieve effect van (echt)scheiding of overlijden tussen lager en hoger opgeleide moeders wanneer de kans op havo wordt vergeleken met de kans op vmbo-gl/tl (model 3.5.2b). In beide gevallen is er een lichte daling van de kans op het hogere niveau.

In tabel 3.5.2 hebben we ook de zogenaamde Wald statistiek, die iets zegt over de mate waarin de variabele bijdraagt tot de verklaarde variantie, opgenomen. Duidelijk wordt dat het opleidingsniveau van de vader en de moeder veruit de belangrijkste onderscheidende factoren zijn.

3.5.1 Logistische regressiemodellen met als afhankelijke variabele de relatieve kansverhouding om op 15-jarige leeftijd het VWO te volgen (odds ratio's)

	a. soort verandering	b. moment verandering	c. aantal veranderingen
Soort verandering ouderlijke structuur			
Intact (ref)	1,00		
Overlijden	0,41 ³⁾		
Gescheiden	0,61 ³⁾		
Nooit bij elkaar	0,19 ³⁾		
Moment verandering ouderlijke structuur			
Nooit bij elkaar		0,19 ³⁾	
1-3 jaar		0,37 ³⁾	
4-5 jaar		0,38 ³⁾	
6-8 jaar		0,69 ³⁾	
9-11 jaar		0,72 ³⁾	
12-15 jaar		0,62 ³⁾	
Gehele tijd bij elkaar (ref)		1,00	
Aantal veranderingen ouderlijke structuur			
Geen verandering			
Intact (ref)			1,00
Niet intact			0,21 ³⁾
Verandering			
Een verandering			0,70 ³⁾
Twee veranderingen			0,42 ³⁾
Drie veranderingen			0,41 ³⁾
Vier veranderingen			0,46 ³⁾
Vijf of meer veranderingen			0,14 ³⁾
Opleidingsniveau moeder			
Lager (ref)	1,00	1,00	1,00
Middelbaar	1,72 ³⁾	1,72 ³⁾	1,72 ³⁾
Hoger	3,89 ³⁾	3,91 ³⁾	3,88 ³⁾
Opleidingsniveau vader			
Lager (ref)	1,00	1,00	1,00
Middelbaar	2,17 ³⁾	2,17 ³⁾	2,17 ³⁾
Hoger	4,26 ³⁾	4,26 ³⁾	4,23 ³⁾
Controlevariabelen			
<i>Geslacht</i>			
Jongen	0,78 ³⁾	0,77 ³⁾	0,77 ³⁾
Meisje (ref)	1,00	1,00	1,00
<i>Stedelijkheid</i>			
Zeer sterk	1,38 ³⁾	1,39 ³⁾	1,37 ³⁾
Sterk	1,18 ³⁾	1,18 ³⁾	1,18 ³⁾
Matig	1,11 ³⁾	1,12 ³⁾	1,12 ³⁾
Weinig	1,12 ³⁾	1,12 ³⁾	1,12 ³⁾
Niet (ref)	1,00	1,00	1,00
<i>Herkomstgroepering</i>			
Autochtoon (ref)	1,00	1,00	1,00
Marrokaans Turks	0,64 ³⁾	0,64 ³⁾	0,64 ³⁾
Surinaams Nederlandse Antillen	0,78 ³⁾	0,80 ³⁾	0,79 ³⁾
Overige Niet-westerse allochtoon	1,47 ³⁾	1,50 ³⁾	1,49 ³⁾
Overige Westerse allochtoon	1,10 ³⁾	1,11 ³⁾	1,10 ³⁾

3.5.1 Logistische regressiemodellen met als afhankelijke variabele de relatieve kansverhouding om op 15-jarige leeftijd het VWO te volgen (odds ratio's) (slot)

	a. soort verandering	b. moment verandering	c. aantal veranderingen
Inkomsten kwintiel huishouden			
Geen inkomen	0,32 ³⁾	0,32 ³⁾	0,33 ³⁾
Eerste kwintiel	1,28 ³⁾	1,28 ³⁾	1,27 ³⁾
Tweede kwintiel (ref)	1,00	1,00	1,00
Derde kwintiel	1,22 ³⁾	1,23 ³⁾	1,22 ³⁾
Vierde kwintiel	1,11 ³⁾	1,10 ³⁾	1,11 ³⁾
Vijfde kwintiel	1,50 ³⁾	1,50 ³⁾	1,52 ³⁾
Aantal kinderen in huishouden			
Een kind (ref)	1,00	1,00	1,00
Twee kinderen	0,97 ^{n.s.}	0,96 ^{n.s.}	0,96 ¹⁾
Drie of meer kinderen	0,87 ³⁾	0,87 ³⁾	0,86 ³⁾
Leeftijd moeder bij geboorte eerste kind			
Jonger dan 30 jaar	0,89 ³⁾	0,90 ³⁾	0,91 ³⁾
30 jaar en ouder (ref)	1,00	1,00	1,00
	%		
R ²	14	14	14

¹⁾ p<0.05.

²⁾ p<0.01.

³⁾ p<0.001.

n.s. niet significant.

3.5.2 Multinomiale logistische regressiemodellen met als afhankelijke variabele de relatieve kansverhouding om op 15-jarige leeftijd de verschillende schoolniveaus te volgen (odds ratio's)

	a. Kans op VMBO-gl/tl ten opzichte van kans op VMBO-bb/kb		b. Kans op HAVO ten opzichte van kans op VMBO-gl/tl		c. Kans op VWO ten opzichte van kans op HAVO		Wald-statistiek	
	zonder interactie	met interactie	zonder interactie	met interactie	zonder interactie	met interactie	zonder interactie	met interactie
Soort verandering ouderlijke structuur								
Intact (ref)	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00		
Niet intact	1,01 ^{n.s.}	1,12 ³⁾	0,90 ³⁾	0,91 ²⁾	0,60 ³⁾	0,39 ³⁾	94,5	32,4
Opleidingsniveau moeder								
Lager (ref)	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00		
Middelbaar	1,54 ³⁾	1,56 ³⁾	1,58 ³⁾	1,57 ³⁾	1,14 ³⁾	1,09 ³⁾	321,3	254,7
Hoger	1,73 ³⁾	2,20 ³⁾	2,42 ³⁾	2,44 ³⁾	2,11 ³⁾	1,90 ³⁾	646,8	536,5
Opleidingsniveau vader								
Lager (ref)	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00		
Middelbaar	1,29 ³⁾	1,29 ³⁾	1,28 ³⁾	1,28 ³⁾	1,70 ³⁾	1,69 ³⁾	217,5	218,2
Hoger	2,19 ³⁾	2,21 ³⁾	1,77 ³⁾	1,78 ³⁾	2,65 ³⁾	2,63 ³⁾	698,1	697,2
Interactie-effecten opleidingsniveau moeder met niet-intacte ouderlijke structuur								
Moeder lager x niet-intact (ref)		1,00		1,00		1,00		
Moeder middelbaar x niet intact		0,96 ^{n.s.}		1,05 ^{n.s.}		1,41 ³⁾		3,8
Moeder hoger x niet-intact		0,45 ³⁾		0,94 ^{n.s.}		1,97 ³⁾		28,5
Controle variabelen								
Geslacht								
Jongen	0,78 ³⁾	0,78 ³⁾	0,83 ³⁾	0,83 ³⁾	0,90 ³⁾	0,90 ³⁾		
Meisje (ref)	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	113,0	113,7

3.5.2 Multinomiale logistische regressiemodellen met als afhankelijke variabele de relatieve kans-verhouding om op 15-jarige leeftijd de verschillende schoolniveaus te volgen (odds ratio's) (slot)

	a. Kans op VMBO-gl/tl ten opzichte van kans op VMBO-bb/kb		b. Kans op HAVO ten opzichte van kans op VMBO-gl/tl		c. Kans op VWO ten opzichte van kans op HAVO		Wald-statistiek	
	zonder interactie	met interactie	zonder interactie	met interactie	zonder interactie	met interactie	zonder interactie	met interactie
<i>Stedelijkheid</i>								
Zeer sterk	1,09 ²⁾	1,10 ²⁾	1,37 ³⁾	1,37 ³⁾	1,14 ³⁾	1,14 ³⁾	34,5	34,4
Sterk	1,04 ^{n.s.}	1,04 ^{n.s.}	1,41 ³⁾	1,40 ³⁾	0,98 ^{n.s.}	0,98 ^{n.s.}	41,6	41,1
Matig	0,96 ^{n.s.}	0,97 ^{n.s.}	1,03 ^{n.s.}	1,03 ^{n.s.}	1,09 ³⁾	1,09 ³⁾	2,6	2,4
Weinig	0,88 ³⁾	0,89 ³⁾	1,19 ³⁾	1,19 ³⁾	1,03	1,03 ^{n.s.}	10,6	10,3
Niet (ref)	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00		
<i>Herkomstgroepering</i>								
Autochtoon (ref)	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00		
Marokkaans Turks	1,22 ³⁾	1,23 ³⁾	0,70 ³⁾	0,70 ³⁾	0,76 ³⁾	0,75 ³⁾	19,2	19,5
Surinaams Nederlandse Antillen	0,63 ³⁾	0,63 ³⁾	1,27 ³⁾	1,28 ³⁾	0,72 ³⁾	0,72 ³⁾	10,5	10,4
Overige Niet-westerse allochtoon	0,74 ³⁾	0,73 ³⁾	1,87 ³⁾	1,87 ³⁾	1,13 ²⁾	1,14 ²⁾	23,1	23,7
Overige Westerse allochtoon	0,98	0,98 ^{n.s.}	1,07 ¹⁾	1,07 ¹⁾	1,07 ¹⁾	1,07 ¹⁾	1,9	1,9
<i>Inkomsten kwintiel huishouden</i>								
Geen inkomen	1,68 ³⁾	1,60 ³⁾	0,85 ¹⁾	0,84 ¹⁾	0,35 ³⁾	0,35 ³⁾	9,2	8,4
Eerste kwintiel	1,20 ³⁾	1,19 ³⁾	0,92 ²⁾	0,92 ²⁾	1,30 ³⁾	1,31 ³⁾	11,4	11,3
Tweede kwintiel (ref)	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00		
Derde kwintiel	1,11 ³⁾	1,12 ³⁾	1,23 ³⁾	1,23 ³⁾	1,05 ^{n.s.}	1,04 ^{n.s.}	24,9	25,4
Vierde kwintiel	1,15 ³⁾	1,14 ³⁾	1,21 ³⁾	1,22 ³⁾	0,94 ¹⁾	0,94 ¹⁾	20,3	19,7
Vijfde kwintiel	1,36 ³⁾	1,33 ³⁾	1,36 ³⁾	1,36 ³⁾	1,18 ³⁾	1,20 ³⁾	76,0	73,7
<i>Aantal kinderen in huishouden</i>								
Een kind (ref)	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00		
Twee kinderen	1,15 ³⁾	1,14 ³⁾	0,68 ³⁾	0,68 ³⁾	1,17 ³⁾	1,19 ³⁾	26,7	27,2
Drie of meer kinderen	1,01 ^{n.s.}	1,00 ^{n.s.}	0,79 ³⁾	0,78 ³⁾	0,99 ^{n.s.}	1,00 ^{n.s.}	14,4	14,6
<i>Leeftijd moeder bij geboorte eerste kind</i>								
Jonger dan 30 jaar	0,87 ³⁾	0,87 ³⁾	0,96 ²⁾	0,96 ²⁾	0,95 ²⁾	0,95 ²⁾	18,2	18,1
30 jaar en ouder (ref)	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00		
	%							
R ²	9	9	9	9	9	9		

¹⁾ p<0.05.

²⁾ p<0.01.

³⁾ p<0.001.

n.s. niet significant.

3.5.3 Verdeling van in 1995 geboren kinderen over de variabelen opgenomen in de logistische regressie modellen naar schoolsoort op leeftijd van 15 jaar oud. N gewogen = 16 628

	VMBO-bb/kb	VMBO-gl/tl	HAVO	VWO	Totaal
Totaal	3 076	4 681	4 816	4 056	16 628
	%				
Geslacht					
Jongen	44,57	49,16	52,06	53,08	50,11
Meisje	55,43	50,84	47,94	46,92	49,89

3.5.3 Verdeling van in 1995 geboren kinderen over de variabelen opgenomen in de logistische regressie modellen naar schoolsoort op leeftijd van 15 jaar oud. N gewogen = 16 628 (vervolg)

	VMBO- bb/kb	VMBO-g/tl	HAVO	VWO	Totaal
Stedelijkheid					
Zeer sterk	9,57	9,75	10,94	13,17	10,89
Sterk	21,38	22,90	27,67	27,06	25,01
Matig	23,77	24,17	21,34	22,62	22,90
Weinig	26,56	24,20	24,59	23,52	24,58
Niet	18,72	18,99	15,46	13,62	16,61
Herkomstgroepering					
Autochtoon	84,65	86,44	87,04	87,94	86,65
Marrokaans Turks	6,41	5,73	2,74	1,38	3,93
Surinaams Nederlandse Antillen	2,36	1,54	1,97	1,36	1,77
Overige Niet-westerse allochtoon	2,10	1,45	2,62	2,99	2,28
Overige Westerse allochtoon	4,48	4,83	5,63	6,33	5,36
Inkomsten kwintiel huishouden					
Geen inkomen	0,68	0,90	0,60	0,15	0,59
Eerste kwintiel	12,84	11,83	8,05	7,40	9,84
Tweede kwintiel	20,97	16,56	12,14	8,46	14,12
Derde kwintiel	28,43	26,02	24,65	19,58	24,50
Vierde kwintiel	25,32	27,28	29,45	27,18	27,52
Vijfde kwintiel	11,75	17,42	25,11	37,23	23,43
Aantal kinderen in huishouden					
Een kind	8,69	7,82	9,88	7,98	8,62
Twee kinderen	50,22	53,27	48,88	52,61	51,27
Drie of meer kinderen	41,09	38,91	41,24	39,42	40,11
Leeftijd moeder bij geboorte eerste kind					
Jonger dan 30 jaar	44,53	39,18	33,67	27,36	35,69
30 jaar en ouder	55,47	60,82	66,33	72,64	64,31
Opleidingsniveau moeder					
Lager	45,57	31,69	18,35	10,43	25,21
Middelbaar	47,33	56,39	58,27	46,70	52,90
Hoger	7,09	11,92	23,39	42,87	21,90
Opleidingsniveau vader					
Lager	44,39	32,49	20,90	8,94	25,59
Middelbaar	46,05	48,01	46,56	38,68	44,95
Hoger	9,55	19,50	32,54	52,38	29,46
Soort verandering ouderlijke structuur					
Intact	78,07	78,73	80,97	87,75	81,46
Niet intact					
waarvan					
overlijden	1,34	1,15	1,34	0,55	1,09
gescheiden	19,90	18,61	17,10	11,51	16,68
nooit bij elkaar	0,69	1,52	0,59	0,19	0,77
totaal niet intact	21,93	21,28	19,03	12,25	18,54
Moment verandering ouderlijke structuur					
Nooit bij elkaar	0,69	1,52	0,59	0,19	0,77
1-3 jaar	1,11	1,27	2,56	0,77	1,49
4-5 jaar	2,84	2,94	2,19	1,09	2,25
6-8 jaar	3,58	2,47	2,52	1,93	2,56
9-11 jaar	4,65	4,17	3,53	3,01	3,79
12-15 jaar	9,06	8,91	7,63	5,27	7,68
Gehele tijd bij elkaar	78,07	78,73	80,97	87,75	81,46

3.5.3 Verdeling van in 1995 geboren kinderen over de variabelen opgenomen in de logistische regressie modellen naar schoolsoort op leeftijd van 15 jaar oud. N gewogen = 16 628 (slot)

	VMBO- bb/kb	VMBO-g/tl	HAVO	VWO	Totaal
Aantal veranderingen ouderlijke structuur					
Geen verandering					
Intact	78,07	78,73	80,97	87,75	81,46
Niet intact	0,15	0,72	0,34	0,11	0,36
Verandering					
Een verandering	11,45	12,39	11,02	8,77	10,93
Twee veranderingen	7,15	5,58	5,34	2,38	5,02
Drie veranderingen	2,02	1,52	1,44	0,70	1,39
Vier veranderingen	0,55	0,54	0,73	0,26	0,53
Vijf of meer veranderingen	0,61	0,54	0,16	0,04	0,32

4. Conclusies

Het blijkt dat het schoolniveau van 15-jarige kinderen lager is in een niet-intacte gezins-situatie, dus als één van de ouders afwezig is door scheiding of overlijden. Dit verband is sterker wanneer de verandering van de leefsituatie op jongere leeftijd van het kind optreedt. Overigens, kinderen die hun hele leven al in een eenoudergezin woonden volgen gemiddeld het laagste schoolniveau. Ook blijkt dat kinderen in een niet-intacte gezinssituatie die daarna meer veranderingen meemaken slechter presteren dan kinderen die na een (echt)scheiding de gehele tijd in een eenoudergezin wonen.

We vinden verder dat kinderen die een ouder verliezen door overlijden gemiddeld een iets lager schoolniveau volgen dan kinderen van gescheiden ouders. Dit zou kunnen komen doordat het verlies bij overlijden groter is dan bij een (echt)scheiding, waarbij beide ouders meestal een rol blijven spelen in het leven van het kind. Scheiding gaat in tegenstelling tot overlijden wel weer vaak samen met spanningen en conflicten tussen de ouders, die vaak bijdragen aan een verlaging van het welbevinden en de schoolprestaties van de kinderen (Fischer, 2004). We houden echter geen rekening met factoren als conflict die zowel de scheiding als het schoolniveau van de kinderen zouden kunnen beïnvloeden. Uit Amerikaans onderzoek bleek overigens dat als met fixed-effects modellen het effect van niet waargenomen tijdconstante verschillen tussen gezinnen (karaktereigenschappen of opvoedstijlen van ouders) wordt weggenomen, er geen verschil meer bestaat tussen het effect van scheiding en overlijden (Amato en Anthony, 2014).

Wanneer de verandering naar een niet-intacte ouderlijke structuur later plaatsvindt in het leven van het kind heeft dit een minder nadelig effect op zijn of haar positie in het voortgezet onderwijs. Ook zien we dat het uitmaakt of een kind maar één verandering meemaakt of meer dan twee. Interessant wat dat aangaat is om verder te zoeken naar een verband tussen de beide bevindingen, want wanneer de eerste verandering eerder plaatsvindt, is het waarschijnlijk dat een kind meerdere veranderingen in de ouderlijke structuur zal meemaken. Het is ook de vraag of het uitmaakt hoe snel de veranderingen op elkaar volgen. Zo toonden Sun en Li (2011) aan dat een stabiele situatie gedurende de schoolgaande periode van kinderen ook in een niet-intacte ouderlijke structuur een positieve uitwerking

heeft op schoolprestaties. Kinderen in een stiefgezin presteerden niet slechter dan kinderen in een blijvend intact gezin. Kinderen uit een éénoudergezin dat ongewijzigd bleef in die periode presteerden wel slechter, maar dat was voornamelijk gerelateerd aan de beperktere beschikbaarheid van ouderlijke hulpbronnen, zoals inkomen.

De resultaten uit deze studie bevestigen bevindingen uit eerdere studies die aantoonen dat de kans op een betere positie in het onderwijssysteem groter is wanneer de ouders hoger opgeleid zijn (Grätz, 2015). Het werd ook duidelijk dat het opleidingsniveau van de moeder een buffer is voor de negatieve effecten van het uiteenvallen van het gezin (Grätz, 2015). De kans om op 15-jarige leeftijd vwo te volgen neemt minder af wanneer de moeder hoger opgeleid is dan wanneer ze lager is opgeleid. Van belang is wel op te merken dat het aandeel kinderen van laag opgeleiden dat op het vwo zit relatief laag is. Deze bevindingen ondersteunen de analyse van Mandemakers en Kalmijn (2014) waarin werd aangetoond dat na scheiding kinderen minder de nadelige effecten ervaren wanneer de moeder hoger was opgeleid. In hun studie werden het psychologisch welzijn en de scores op lees- en rekenoetsen als maten voor het welzijn van kinderen genomen.

Deze studie toont ook aan dat de kans op vmbo-gl/tl ten opzichte van de kans op vmbo-bb/kb halveert als gevolg van scheiding wanneer de moeder hoger is opgeleid, terwijl de kans hierop voor kinderen van lager opgeleide ouders nauwelijks verandert na scheiding. Dit lijkt erop te wijzen dat de relatief kleine groep kinderen op het vmbo-bb/kb met hoger opgeleide ouders gevoeliger is voor de negatieve gevolgen van een verandering naar een niet-intacte ouderlijke structuur dan kinderen van lager opgeleide ouders. Het is in dit geval interessant om te onderzoeken of dit gerelateerd is aan specifieke factoren die van invloed zijn op de kans dan een kind zich in de basisberoeps- of kaderberoepsgerichte leerweg bevindt wanneer ouders hoger zijn opgeleid.

In deze studie houden we rekening met het opleidingsniveau van de vader én de moeder. Om te bekijken of opleiding van ouders een buffer kan zijn voor de negatieve consequenties van het uiteenvallen van het gezin voor kinderen richten we ons op het opleidingsniveau van de moeder. Vaders lopen een grotere kans op overlijden dan moeders. En kinderen blijven na een scheiding nog steeds het meest en het langst bij de moeder (Mandemakers en Kalmijn, 2014; Fischer, 2004), ook al is co-ouderschap zeker onder hoogopgeleiden in opkomst (Westphal, 2015; De Graaf, 2011). Overigens, de resultaten veranderen inhoudelijk niet als we het opleidingsniveau van de vader hadden gekozen.

Mogelijk maakt het ook uit of beide ouders laag- of hoogopgeleid zijn of dat ze juist verschillende niveaus hebben. Toekomstig onderzoek kan zich richten op het belang van verschillende combinaties van opleidingsniveaus binnen ouderparen. De sociaaleconomische kenmerken (opleiding, inkomen) van een eventuele nieuwe partner zouden eveneens een rol kunnen spelen.

Er moet een kanttekening bij worden geplaatst dat de onderzoeksgroep een selectieve populatie is omdat alleen kinderen in de analyse zijn betrokken van wie beide ouders bekend zijn. Ontbreken gegevens over één van de ouders, dan is de bekende ouder relatief vaak lager opgeleid. Omdat we deze ouders en kinderen niet in de studie hebben opgenomen is het dus aannemelijk dat de werkelijke negatieve effecten van een niet-intacte ouderlijke structuur worden onderschat.

We lieten zien dat kinderen van laagopgeleide ouders die een scheiding meemaakten een lagere kans hebben op het hoogste schoolniveau dan kinderen van gescheiden hoogopgeleide ouders. Er moet worden opgemerkt dat we geen informatie hebben over de mate waarin kinderen voor of na een (echt)scheiding of een sterfgeval mentaal of praktisch worden ondersteund. Dit hangt samen met de invulling van de eerder genoemde verblijfsarrangementen (bijvoorbeeld co-ouderschap) en in hoeverre ouders na scheiding in elkaars buurt blijven wonen. Verder is het zaak in vervolgonderzoek ook andere indicatoren in de analyse te betrekken die de leefsituatie van kinderen bemoeilijken, zoals langdurige armoede, ouderlijke criminaliteit of detentie, woonomgeving, zieken in het gezin, om meer grip te krijgen op de onderliggende oorzaken van het verschil in ontwikkelkansen van kinderen (Grätz, 2015).

Literatuur

Amato, P.R., 2010, Research on divorce: continuing trends and new developments. *Journal of Marriage and Family* 72, 650–666.

Amato, P.R., en C.J. Anthony, 2014, Estimating the Effects of Parental Divorce and Death With Fixed Effects Models *Journal of Marriage and Family*, 76, 370–386.

Amato, P.R., en B. Keith, 1991, Parental divorce and the well-being of children: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 110, 26–46.

Bakker, B.F.M., J. van Rooijen, en L. van Toor, 2014, The system of social statistical datasets of Statistics Netherlands: An integral approach to the production of register-based social statistics. *Journal of the International Association for Official Statistics*, 1–14.

Besjes, G., en R. van Gaalen, 2008, Jong geleerd, fout gedaan? *Bevolkingstrends*, 56 (2), 23–31.

Bosman, R., 1993, *Opvoeden in je eentje; een onderzoek naar de betekenis van het moedergezin voor de onderwijskansen van kinderen*. Lisse, Swets en Zeitlinger.

Brinkgreve, C. en B. van Stolk, 1997, *Van huis uit, wat ouders aan hun kinderen willen meegeven*. Amsterdam: Meulenhof bv, 2e druk.

De Graaf, A., 2011, *Gezinnen in cijfers*. In: SCP (Ed.), *Gezinsrapport 2011*, 35–61. Den Haag: SCP.

Fischer, T.F.C. (2004), *Parental Divorce, Conflict, and Resources. The Effects on Children's Behavior Problems, Socioeconomic Attainment, and Transitions in the Demographic Career*. Nijmegen University (ICS-Dissertation), Nijmegen.

Grätz, M., 2015, When growing up without a parent does not hurt: Parental separation and the compensatory effect of social origin, *European Sociological Review*, 1–12.

Kloosterman, R., 2010. *Social background and children's educational careers. The primary and secondary effects of social background over transitions and over time in the Netherlands* (Nijmegen: Radboud Universiteit).

Liefbroer, A.C. en P.A. Dykstra, 2007, Gelijkenis binnen families en intergenerationele overdracht. In: A.C. Liefbroer en P.A. Dykstra (red.), *Van generatie op generatie: gelijkenis tussen ouders en kinderen*. Amsterdam University Press, 7–14.

Mandemakers, J.J. en M. Kalmijn, 2014, Do mother's and father's education condition the impact of parental divorce on child well-being? *Social Science Research* 44, 187–199.

Sun, Y., en Y. Li, 2011, Effects of family structure type and stability on children academic performance trajectories. *Journal of Marriage and Family*, 73 (June), 541–556.

Steenhof, L., en K. Prins, 2005, echtscheiding van ouders en kinderen. *Bevolkingstrends*, 54 (4), 47–52.

Traag, T. en C. Siermann, 2011, *Zo vader zo zoon, zo moeder zo dochter? Een onderzoek naar de intergenerationele overdracht van onderwijsniveau en -richting*, *Sociaaleconomische trends*, 26–29.

Van Gaalen, R., B.F.M. Bakker, J. van der Laan, S. Westerman, en S. Scholtus, S. (2014), Hoeveel ouderlijk gezang klinkt door in het gepiep van de jongen? Over de samenhang tussen milieu van herkomst en schoolprestaties van kinderen. *Bevolkingstrends*, CBS, Heerlen/Den Haag.

Van Gaalen, R. en L. Stoeldraijer, 2012, *Gezinssituatie, ouderlijke inkomsten en schoolniveau van vijftienjarigen in Nederland (1999–2008)*, *Bevolkingstrends*, CBS, Heerlen/Den Haag.

Westphal, S.K., 2015, *Are the kids alright? Essays on postdivorce residence arrangements and children's well-being*, ICS Dissertation, Universiteit Utrecht.

Verklaring van tekens

Niets (blanco)	Een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
.	Het cijfer is onbekend, onvoldoende betrouwbaar of geheim
*	Voorlopige cijfers
**	Nader voorlopige cijfers
2014–2015	2014 tot en met 2015
2014/2015	Het gemiddelde over de jaren 2014 tot en met 2015
2014/'15	Oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2014 en eindigend in 2015
2012/'13–2014/'15	Oogstjaar, boekjaar, enz., 2012/'13 tot en met 2014/'15

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312, 2492 JP Den Haag
www.cbs.nl

Prepress

Studio BCO, Den Haag

Ontwerp

Edenspiekermann

Inlichtingen

Tel. 088 570 70 70
Via contactformulier: www.cbs.nl/infoservice

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen/Bonaire, 2015.
Verveelvoudigen is toegestaan, mits CBS als bron wordt vermeld.